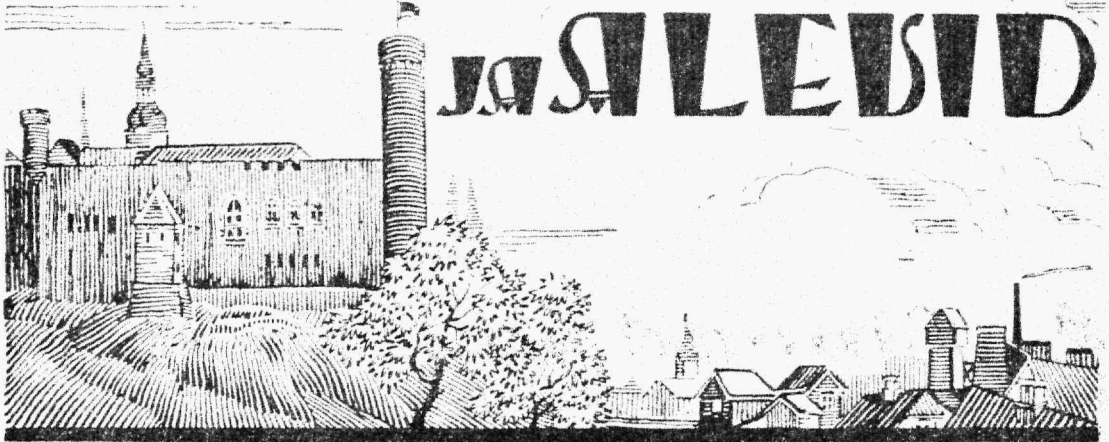

LINNAD

JA ALEVID

«EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJA»

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

VII aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 3

Juuni

1934

SISU.

Frits Suit 15 aastat Võru linnapea.
Tööpuuduse kaotamise viis paragrahvi —
A. Maramaa.

Tööstuslike keskuste õhukaitse vajadusest — *K.*

Skandinaavia vanim omavalitsuse statistiline asutis 50-aastane — *H. V. Dahl.*

Kirjandus.

ELL tegevusest.

Kroonika.

„Linnad ja Alevid“

Eesti Linnadelehtide häälekandja

ilmub 1934./35. a. VII aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja aleviomavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s. Aastakäik (10 nr.nr.) — kr. 2.50

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetuse ja lalitus: Eesti Linnadeleht, Tallinn, Pikk 6

Telefon 431-58.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 3

VII AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

1934

Juuni

Frits Suit 15 aastat Võru linnapea.

6. juunil 1934 möödub 15 aastat päevast, mil Võru Linnavolikogu valis Frits Suit'i esmakordselt Võru linnapeaks ja sellest ajast tänaseni on F. S. püsinud sel vastutusrikkal kohal. Eesti linnade ajaloos on vähe juhtumeid, kus linna eesotsas seisab üks ja sama isik nii pika aja jooksul, kuid F. S. ongi üheks erandiks. See tõendab kõige selgemini, et F. S. on ta kodulinna üldine poolehoid ja toetus.

F. S. on sündinud 15. märtsil 1881 Tartus. Alghariduse omandas ta Tartu eraalgkoolis, mille järele astus Tartu linnakooli, lõpetades selle 1897. a. Peale linnakooli lõpetamist tuli F. S. astuda eluvõitlusse ja hakata rajama endale iseseisvalt tulevikku. 1899.—1902. a. on F. S. ametis Tartu I jsk. talurahvaasjade-komissari kantsleis kirjatoimetajana ja 1902.—1905. a. samal kohal Võrus. 1905.—1909. a. on F. S. Võru politseivalitsuses laudkonnaülemaks ja 1909.—1911. a. — Riias Liivimaa kubermangu hoolekandevalitsuse vanemaks asjaajajaks. 1911. a. lahkub F. S. riigiteenistusest ja astub J. Judeikin'i metsaäri teenistusse prokuristina ja ärijuhina, millisele kohale jääb 1919. aastani. Võru Linnavolikogu liikmeks on F. S. 1917. a. peale, olles ühtlasi 1921.—1926. a. Võru Maavolikogu liikmeks ja revisjonikomis-

joni esimeheks. I ja II Riigikogu valimisel valiti F. S. Riigikogu liikmeks, kuid rohke töö tõttu linnavalitsuses astus ta Riigikogust tagasi. 6. juunil 1919 valiti F. S. Võru linnapeaks, olles praegu sel kohal kuuendat aega.

F. S. on oma linnapea ametis olemise aja jooksul palju teinud Võru linna hüveks, palju suuri kavatsusi on alles teostamisel. Kõik, mis viimasel aastakümnel on Võrus teostatud heakorra, tervishoiu, hoolekande alal, on tihedasti seotud F. S. nimega.

F. S. pole mitte ükski tulihingeline omavalitsustegelane, vaid ka väsimatu seltskonnategelane, kes alati on valmis töötama kaasa, kus teda vajatakse. F. S. nimega on väga lähedalt seotud Võru seltsielu. Terve rea Võru seltside hälli juures on ta olnud, pole Võrus seltsi ega ühingut, kus F. S. poleks juhtivaks tegelaseks. Nii näeme teda Võrumaa Rahvaharidusseltsi asutajate seas, Võru Eesti Põllumeeste seltsis, kaitseliidus, terves reas ühistegelisis ettevõtteis, „Kandles“ jne.

Kuid F. S. mitmekülgne tegevus pole piirdunud üksi Võruga. Rida aastaid on F. S. Eesti Linnadeliidu juhatause liikmeks. Nii mitme Eesti linnade ja alevide ellu puutuva kavatsuse ja algatuse teostamisest on F. S. võtnud osa oma asjatundliku ja väärtusliku kaastööga.

F. S. sõbralik iseloom, töötahe, asjalikkus ja vastutulelikkus on alati kõrgesti hinnatavad nii Võru rahva kui ka temaga kokkupuutunud omavalitsustegelaste poolt.

Seetõttu on ka ELL ja ajakirjal „Lin-

nad ja Alevid“ põhjust õnnitella juubilarita tähtpäeval ja soovida talle püsivat jõudu, tervist ja indu senise viljaka omavalitsustegevuse jätkamiseks, samuti ka kogu Eesti kommunaalelu arendamiseks.

Tööpuuduse kaotamise viis paragrahvi.

A. Maramaa.

Viljandi linnapea.

Kui meil Eestis on tööpuudus, siis mitte seepärast, et meil pole tööd. Ei! Meie vaid pole osanud, õigem pole tahtnud korraldada tööd. See ei saagi olla teisiti, sest meil on võim tööandjate käes. Tööandjad on alati olnud ja on ka praegusel ajal arvamusel, otse nõuavad, et neil olgu töö ja tööliste suhtes täiesti vabad käed, et neisse asjusse ärgu segagu end keegi kolmas. Ja polegi ka seganud end. Suure vaevaga on saadud korraldada mingit töökaitset ja normeerida tööaega tööstustöölisile. Põllutöös pole aga mingit normeerimist olemas. Seepärast pole sugugi ime, et meil on tööpuudus.

Me maa on peamiselt põllutulunduslik maa. Me rahva enamik eluneb maal ja elatub põllutööst. Ka hulk linna ja alevielanikke elatub põllutööst. Aga vaadake ringi me maal ja te näete, et see me rahva peatööala — põllutöö on täielikult korraldust ära. Mitte üksi, et palju põldu on söödis, heina- ja karjamaad on võsastunud, hooned lagunud, hobused viletsad, vaid mingi halvatus on pannud käe inimeste eneste külge. Kas see on loomulik, et 50% talusid peetakse perenaisteta, n. n. „virtinatega“? Kas see on loomulik, et poissmeestest taluperemeeste lapsed kasvavad üles linnades ja aleviis sohilastena, enamasti riigi ja kogukonna toetusel? Kas see on loomulik, et kõik talulapsed, ka need, kes peaks jääma peremeesteks tallu, ka need, kes peavad olema perenaisteks talus, koolitatakse linnas keskkoolis? Millest räägivad sellised nähted? Kahtlemata räägivad nad sellest, et põllumees on kaotanud usu põldu. Ei usta enam, et põllumees on põline rikas. Seepärast põgenetakse talust. Pole siis sugugi ime, et põld ei anna enam tööd. Lugu on veel hullemgi. Meie talud on võetud riikliku hooldekanda alla. Mitte üksi, et nad ei maksa enam makse ja on saanud igasuguseid soodustusi, vaid üle kogu maa käib ühine

hüüd: „Riik kustutagu talude senised laenu- ja riik andku taludele veel igasuguseid soodustusi.“

Riik andku, riik tehku põllumeestele, töölisile, kõigile, kõigile. Ja kes on siis see riik?! Kas mitte meie põllud ja kaks kolmandikku meie rahvast, kes eluneb maal, polegi peamiselt see riik.

Saksamaal ja Inglismaal on tööpuudus, aga meil pole seda. Meil on töökorraldamatus. Ainus ala, kus meil võib kõnelda tööpuudusest, see on intelligent- ehk haritud tööjõudude tööväli. Seal, tõsi küll, on tööpuudus, sest meil on haritud kutsete alale valmistatud ette inimesi rohkem kui meil nende jaoks on kohti. Aga labida-, kangi-, kirve- ja adrameestele on meil tööd küllalt. Terve meie maa on kõik alles kraavitamata, põõsad ja mättad raiumata, kivid ja kändud kaalumata. Sinna tööle kõik, kes ütlevad endal olevat tööpuuduse.

Minu tööpuuduse kaotamise, õigem töökorraldamise kavas on viis paragrahvi. Need on järgmised:

§ 1.

Hädaabitööd tulevad kaotada.

§ 2.

Talude töömaht tuleb määrata kindlaks ja talunikke tuleb kohustada palkama vastavalt sellele töölisi.

§ 3.

Töösundus tuleb panna maksma.

§ 4.

Tööliste palgad ja tööaeg tulevad normeerida.

§ 5.

Leskedele ja vallasemadele tuleb anda toetust lastekasvatamiseks ja kõigile, kel on õigus saada alimente, tuleb kindlustada nende kättesaamine.

Peatugem nende viie paragrahvi juures üksikasjaliselt.

§ 1.

Hädaabitööd tulevad kaotada.

Hädaabitööd on tõusnud meie riiklikus elus suureks paheks. Nad kipuvad tõrjuma kõrvale meie harilikke hooajatöid. Hädaabitöid korraldame riigi ja omavalitsuse summade arvel. Et nii riigil kui omavalitsusil on rahapuudus, siis oleme hakanud kärpima harilikke hooajatöid, määrame nende peale vähem raha ja hoiame ja kogume sel teel raha hädaabitöiks. See on ju ometi tööpuuduse tekitamine ajal, nimelt kevadel ja suvel, mil meil on parim töötamisaeg. Kevadel ja suvel soojaga töötavad meie töölised isegi palja pihaga, kas või paljajalu, rahuldavad isegi kergema toiduga, ja töö edeneb. Aga hädaabitöil sügisel tammuvad inimesed poolest säärest poris, paksult rõivastunult, mispärast tööl ei saa olla sellist edu kui kevadel ja suvel. Kuid veel halvem on lugu talvel. Töölised, eriti just naised, on mässinud end silmini rõivaisse ja täksivad külmunud maad. Töö on väga raske, ja edu töös pole. Kui palju töölised selliste tööde juures lõhuvad rõivaid ja jalatseid, kui palju nad rohkem näevad vaeva, kui palju nad tarvitavad rohkem isegi toitu, seda peame ka arvestama. Veel peame arvestama, kui palju maksuvad sellised tööd riigile ja omavalitsusile. Aga veel peame arvestama, kui palju töölisi me rikume selliste töödega, kõlblalt just. Töölised ise loevad endamisi sellised poolest säärest poris tammumise ja külmunud maa täksimise tööd kilplatöiks, milliseid oleme sunnitud tegema seepärast, et me ei oska korraldada oma elu ja toiminguid. Kas saab nõuda, et töölised selliseil töil ilmutaks küllaldast hoolt ja korralikkust!

Aga sedagi peab arvestama tõsiselt, et hädaabitööd töölised tekitavad nurinat, iust palga suhtes. Võrreldes hariliku hooajatööga, on töö raskem, aga makstakse vähem. Ega siis tööline pole ses süüdi, et ilmastikuolude tõttu tööl pole talulist edu.

Nüüd tuleme aga selle tähtsaima asjaolu juurde ja see on: hädaabitööd ei taba oma eesmärki. Suurem osa hädaabitöiks kulutatavaist summadest läheb kõrvalteenistusena nende taskusse, kes elaks talve üle ka kõrvalteenistusega, väiksem osa läheb tõsisetele hädasolijaile. Seletan seda kohe.

Kunas korraldame hädaabitöid? Sügisel ja talvel, kui talunik, asunik, perepoeg, popsnik ei tööta enam põllul. Nende

töö on lõppenud ja saak salves. Samal ajal on kõik hooaja töölised lõpetanud oma töö. Ei tea, kas kõik hooajatöölised leidsid suvel nii palju tööd ja teenistust, et nad võivad elatuda talve üle, aga agaramad ja paremad neist kahtlemata teenisid nii palju, et nad elades kokkuhoidlikult, elatuvad talve üle. Ja nüüd just avatakse hädaabitööd ja tööbörsil võib igauks, kel pole tööd, takistamata registreeruda töötuna. Kui töid korraldatakse, miks ei peaks siis inimene, kes tööd ei põlga, ka endale paluma sealt tööd, pealegi kui on veel leivasaamise lootus. Ja nii tulevad siis hädaabitöile nõudma tööd kõik, ka need, kes ilma saaks läbi. Aga kust teame meie, tööde korraldajad, kel oleks võimalus elatuda tööta ja kel on nälga ja häda. Sageli just need, kel polegi nii väga suur häda, nõuavad kõige valjemini. Seepärast meil ei jää üle muud kui jagada töö ühetasa ära. Vähe küll igale teda jätkub, aga pole parata.

Nii on lugu, kui töö on juures, ligidal, linnas, alevis. Aga kui töö on kaugel, maal, metsas, siis on lugu sootuks halb ja töötuile, tõsisetele hädasolijaile, pole selliseist töist pea mingit kasu. Nad ei saa minna selliseile tööle. Kaugele tööle minekuks peavad olema korralikud jalatsid, korralikud rõivad, peab võtma kaasa leivakott pikemaks ajaks, ja perekonnale, kes linna jääb maha, peab ka jääma koju midagi, millest elatuda. Alles hiljuti lämbistas kõiki ajalehti sõnum, et vajatakse metsatöölisi, aga töötud ei lähe metsatöölisele. Metsa vajatakse kraavitöölisi, aga töötud ei lähe ka sinna. Viljandi maakonda on määratud kuuetele või seitsmele veeühingule hädaabitööde korras 1933./34. a. talveks 20 000 kr. toetust. See on määratud teadmise ja tahtmisega, et linnadest ja aleveist saadetakse sinna töölisi. Aga sellest ei tule midagi välja. Võin seda öelda mitmeaastase praktika põhjal. Need tööd seal tehakse muidugi ära. Aga et linnadest ja aleveist pole sinna minejaid, siis võetakse töölised ümbruskonnast. Ja seal siis talunikud, asunikud, perepojad ja popsid leiavad endale kõrvalteenistust.

Tuleb loobuda mõttest, et saata talvel töötuid linnadest ja aleveist maale tööle. Sel teel tööpuudust ei lahendata. Linnades aga pole talvel midagi teha, vähemalt laiemas ulatuses.

Lõppkokkuvõttes võib öelda, et hädaabitööd tekitavad tööpuudust harilikul tööhooajal, hädaabitööd, kus neid ka ei

korraldataks, ei taba eesmärki. Seepärast ei tuleks edaspidi enam korraldada hädaabitoid. Kulutame need summad, millega korraldatakse hädaabitoid, harilikkeks tööks, siis on harilikul tööhooajal tööd rohkem ja see raha läheb tööliste kätte õiglasemalt jaotatult, nii töövaeva kui -jaotuse suhtes.

§ 2.

Talude töömaht tuleb määrata kindlaks ja talunikke tuleb kohustada palkama vastavalt sellele töölisi.

Teiste sõnadega: tuleb määrata ära, mitu alalist töolist, mitu suvilist ja mitu päevilist on vajalikud talus peale omaniku või rentniku enda perekonna, et talu oleks haritud korralikult. Selle määratud arvu töölisi peab talu võtma tööle.

Meil on 53 000 talu, mis on suuremad kui 20 ha. Neist on 80% selliseid talusid, kus peetakse töölisi vähem kui vajalik. Tähendab 42 400 talu peaks võtma töölisi juurde. Seega läheb vaja vähemalt 42 400 töolist. See lahendaks ka korralt me tööpuuduse.

Tööpuuduse sellisele lahendamisele vaidlevad talunikud muidugi vastu. Nad esitavad kohe küsimuse: Millise õiguse alusel tahetakse sundida talunikke võtma töölisi? Kas siis eesti talunik polegi enam peremees oma talus?

Jah, talunik on küll peremees oma talus, kuid mitte peremees piiramata õiguse ja vabadusega. Aga igas riigis on maa ülimaks peremeheks riik. Riik ei saa lubada, et talunik harib oma talu halvasti või jätab koguni sööti. Nagu igal üksikul kodanikul on kohustus riigi vastu (üks suurimaid ja tähtsamaid on kaitsevõime- ning ja sõttamineku kohustus), nii on ka igal talul, kui osakesel riigi maapinnast, kohustus riigi vastu. Talu suuremaid ja tähtsamaid kohustusi on anda teatud arvule inimesile talus eluaset, tööd ja leiba. See ongi see õiguslik alus, mis riiki mitte üksi ei luba, vaid otse kohustab sundima talusid võtma vajaliku arvu töölisi.

Aga ma julgen loota, et meie talunikud ei tõsta „mässu“, vaid nad ise aitavad panna maksma talude töömahu seaduse. Ükski riiklikult mõtlev kodanik ei saa ometi vaadata rahulikult pealt, kui hädaabitööde näol tehakse kilplatööd, aga talud on inimesist tühjad ja maa seisab söödis. Eesti talunikud on ju alati olnud arvamu-

sel, et „Eesti riik oleme meie, Eesti riiki kannab Eesti põld“. Nii see peaaegu ongi. Seepärast ma tulingi kõige enne talude töömahu määramise küsimusega. Seda küsimust ei maksaks karta kellelgi ja tüliküsimust ei maksaks sellest teha ammuigi mitte. Kui võrdleme meie talude arvu meie töötute arvuga, siis näeme, et möödunud aasta andmeil tuleb meil iga kahe suure talu kohta vaevalt üks töötut. See näitab, et mingist tööliste hulgalisest talusaatmisest ei või olla juttu. Neid pole niipalju saata.

Igatahes põhimõtteliselt ei saa vaielda talude töömahu määramise vastu. Seepärast tullakse teiste vastuväidetega. Üks vastuväiteid on järgmine: Ega talunikud nalja või mingi jonni pärast pole jätnud töölisi palkamata. Nad ei jõua palgata töölisi, sest taludel pole nii palju sissetulekuid.

Nii arvatakse ja kõneldakse küll, aga selline arvamus on suur eksitus. Ükski tööline talus ei ole armuleivasööja. Iga tööline teenib vaid oma palga ja jätab veel peremehe jaoks üle ka. Seda väidet tõestab aeg, mis oli 30—40 aastat tagasi, kus meie talunikud pidasid palju teenijaid, tulid hästi läbi, ostsid talud päriks ja koolitasid lapsi. Seda väidet tõestab ka meie praegune aeg. Meil on praegu jõukaimad need talud, kus peetakse vajalik arv teenijaid. Palgamaksmisega tuldi toime enne ja tullakse nüüdki. Aga palgamaksmise juurde tuleme veel tagasi ühes järgmises paragrahvis.

Aga siin peatume veel ühe vastuväite juures. See on järgmine: Meil on praegugi vilja, liha, võid, mune liiasti, pole kuhugi panna. Kui kõik talud harida korralikult üles, siis upuksime toitainesse.

Seda pole karta. Kui talus on rohkem rahvast, siis talu ise juba tarvitab rohkem toitaineid. Kes taludes teenivad rohkem, need ise tarvitavad peamiselt ka selle rohkema ära. See just ongi peaasi, et me saaksime selle osa rahvast, kes nüüd nälgivad töötutena, lasta süüa kõhud täis. Kui meil siiski veel aineid kipub jääma üle, siis on valitsuse asi hoolitseda selle eest, et me aineil oleks turgu. Ega see pole halb kui meil on aineid palju; halb on see, kui neid on vähe.

Kokkuvõttes võiks tähendada, et talude töömahu kindlaksmääramist ja tööliste võtmist meil karta ei tuleks ja selle vastu ei saaks vaielda. Seeläbi võidaksid talud, võidaksid töölisel ja võidaks riik.

§ 3.

Töösundus tuleb panna maksma.

See on eelmise paragrahvi otsene järelaud. Kui talunikud peavad võtma teatud arvu töölisi, siis peab neil ka olema võimalus võtta töölisi. Juba praegu kaebavad talunikud, et polevat saada töölisi. Kui töömaht on määratud kindlaks, siis tuleb muidugi veel suurem kaebamine. Töösundus peab hädas tulema appi. Iga terve töøjõuline kodanik peab olema kuskil teenistuses. Kui kellelgi pole oma enda äri ega ettevõtet, mis kindlustaks talle korraliku elatumise, siis see kodanik peab minema palgalisena kellegi teise kodaniku juurde teenistusesse. Teenistuse valik on igale vaba, peasi on, et see teenistus teda toidaks.

Tööta ja teenistusega olemine on karistatav. Politsei peab algatama töötü vastutusele võtmise. Korratu töölise võib tööandja vallandada.

Töölised, keda keegi tööle ei palka, paigutab riik töömajja. Sinna paigutatakse ka trahvitud töölised.

Seega paneks töösundus kõik kodanikud tööle, ta peab hoolitsema, et töölisist ei tuleks puudust.

§ 4.

Tööliste palgad ja tööaeg tulevad normeerida.

Palgast elatub vähemalt 65% me rahvast. Seepärast riik, ma kordan, riik peab olema hoolel selle eest, et palk oleks korralik ja et palka saadaks kätte korralikult. Ainult sel juhtumil on rahval võimalik elatuda korralikult.

Tähendab, et palgaküsimus on väga suure tähtsusega küsimus. See, ma ütlen, on suurimaid majanduselu küsimusi. Sellest kui põhiküsimusest sõltuvad kõik teised küsimused. Palgast tulevad nii otsesed kui kaudsed maksud. Palgast maksatakse üürid. Palgast ostetakse rõivaid, jalatseid, toitu. Palgast ostetakse kirjandus- ja kunstitooteid. Palgast käiakse teatris, kinos ja teistes lõbustuskohtades. Palk on see, mis paneb raha liikuma. Mida paremad on rahval palgad, seda kiiremini liigub raha. Seda rohkem on rahval tööd. Seda kiiremini töötavad tehased ja töökojad. Seda rohkem müüb kaupmees ja toitainete otsene valmistaja — talunik. Ja mis riigile on tähtsaim — rahvas on terve ja rõõmus.

Mujal riikides on palga tähtsust mõistetud palju paremini kui meil. Sellest tu-

leбки, et kuskil mujal pole nii madalaid palku kui meil. Kui needki madalad palgad oleks normeeritud! Aga pole sedagi. Palgasaaja on täielikult tööandja võimuses, eriti veel nüüd, kus valitseb tööpuudus.

Seepärast on palga normeerimine meie rahvaelu korraldamises hädavajalikemaid samme, mis tuleks astuda viivitamata.

Palga normeerimise all ma mõtlen kahte momenti: palga tõstmist seal, kus palk on madal ja üldist palkade kindlaksmääramist teatud tasemel.

Aga sellele kukutakse kohe ägedasti vaidlema vastu. Vastuvaidlejad on muidugi tööandjad, palgamaksjad. Nemad vaidlevad vastu, lähtudes isiklikust kasust, kuid silt võetakse muidugi riiklik. Meie tooted tulevat palju kallimad, kui palku tõsta ja meie ei suutvat võistelda ei välis- ega ka siseturul.

Ei! Meie palkade normeerimine, kusjuures madalaid palku tuleb muidugi tõsta, ei tarvitse sugugi tõsta meie tööstus- ja põllutoodete hindu. Tööstuse alal tõstame palku ja normeerime nad tööstuse kasu arvel. Praegu on tööstuse kasu protsentuaalselt liiga suur. Paremate palkade juures meil ostetakse tööstustooted rohkem, tööstusil on rohkem tööd ja ka väiksema kasuprotsendi juures võib tööstur saada sama kasu, mis saadakse praegugi.

Et põllutoodete hinnad ei tõuseks põllutöölise palkade tõstmise ja normeerimise tagajärjel, määrame põllutöölise palgad peamiselt natuuras. Põllutööliline saab talus tasuta korteri ja kütte, tüki aiamaad, moona ja ainult osa palka rahas. Talle võimaldatakse pidada ka loomi.

Aga kas moonapalga tagajärjel talust müügile minevate põllutoodete hulk, võrreldes praegusega, ei lange? Seda igatahes pole karta. Taluteenija töötab välja enam kui oma palga. Ja kui toodangu hulk peakski esiotsa vähe langema, siis see veel ei tõsta hindu. Rukist näiteks on meil rohkem kui suudame tarvitada ära. Riigi laod on täis ja ka taludel on seda küllalt.

Palkade normeerimine on teostatud riigi- ja omavalitsusteenistuses ja hädabitööl. Tuleb astuda samm edasi ja riigi ja rahva heaolu huvides teostada see ka erateenistuses. Tulevad muidugi normeerida nii aasta-, kuu- kui ka päevapalgad.

Tööaja normeerimise vajadus on selge seletamatagi. Kui on tööpuudus, siis ei

või lubada, et üks töötab piiramata arv tunde, teine en tööta. Tööpuuduse sunnil kõnelevad mõned riigid juba 6-tunnisest tööpäevast.

Nii siis võimaldame ja kindlustame töötasu normeerimisega rahvale parema elatumise, kiirendame raha käivet ja võimaldame palga kohandamise natuuras palgamaksimise näol. Tööaja normeerimine taotleb töö võimaldamist võimalikult laiemale hulstile.

§ 5.

Leskedele ja vallasemadele tuleb anda toetust laste kasvatamiseks ja kõigile, kel on õigus saada alimente, tuleb kindlustada nende kättesaamine.

Mis on tegemist laste toetamisel ja alimentide maksimisel tööpuudusega? On palju tegemist! Kustutame maha töötute nimestikest kõik lastega lesed, kõik vallasemad, kõik lasterikaste perekondade emad, kõik lastega naised, keda mehed on jätnud maha, ja töötute arv väheneb vähemalt 20% võrra.

Aga kõiki neid emasid ei või kustutada maha, muidu kui peab neile muretsema toetust laste kasvatamiseks. Sellest lastele toetuste maksimisest on meil kõneldud ja kirjutatud ammugi. Aeg-ajalt kõneleme ja kirjutame sellest uuesti, aga õnnetuseks pole me saanud kuigi palju edasi ses nii väga tähtsas küsimuses.

Aga veel halvem on lugu alimentide kättesaamisega. On olemas alimentide-seadus, kohtud on alimendid mõistnud välja, täitmisleht on kohtutäituri käes. Aga alimente ei saada kätte. Alimentide-maksjal pole varandust, teenistuses ta kuskil ei seisa. Kui seisabki teenistuses, siis on palk juba ette saadud kätte, või teenib kõhutäie ja korteri eest. Ühe sõnaga: võtta pole midagi.

Lastekasvatus-toetusfondi loomiseks on vaja anda seadus, mis maksustab lasteta abielupaare ja üle 30 aasta vanuseid vallaslasi mees- kui naiskodanikke.

Alimentide nõudmise protsesse tuleb soodustada ja kiirendada. Kui alimendid on mõistetud välja, kantagu otsus alimentidemaksja tööraamatusse ja igat tööandjat kohustatagu pidama igal palgasaamisel kinni alimentide tasumiseks vastava osa palgast ja saatma selle alimentidemaksja kulul alimentide saaja elukoha omavalitsusele, kes selle annab alimentidesaajale.

Ei seisa alimentidemaksja kuskil teenistuses, s. o. kui keegi teda teenistusesse ei võta, või kui ta on teenistusest vallandatud, saadetakse ta töömajja, kus ta teenistusest peetakse kinni alimendid.

Kui laste toetamine ja alimentide kättesaamine on korraldatud, siis ei tarvitse vallas-, leskedel ja meestest mahajäetud emadel seista hädaabitööd ootajate nimestikes.

Tööstuslikkude keskuste õhukaitse vajadusest.

Ametlikud andmed maailmasõja kohta 1914.—1918. a. tõendavad väga selgesti, et tööstuslikud keskused ja ettevõtted osutuvad väga kasulikeks märkideks õhust pommitamisile.

Nii nähtub juba ainult statistilisest andmeist lihtlaste lennuväe kallaletungide kohta Saksa territooriumile, milline tähtsus oli tööstuslikel keskustil õhust pommitamise objektidena.

1914.—1918. a. kestel asetleidnud 675 pommitamisjuhtumist olid vähemalt 292 kallaletungi (45% kõigist pommitamisrefektist) suunatud tööstuslikkude ettevõtete vastu. Üldse 15 145 kindlaks tehtud pommist oli 7112 pommi (47%) visatud selliseile tööstuslikele ettevõtetele, millised evisid suure tähtsuse sõjapidamise seisukohalt.

1918. a. kohta kogutud andmed näitavad eriti selgesti, et just tööstus oli õhukallaletungide peamiseks objektiks. Sest mida enam sõda muutus „materjaalsete väärtuste lahinguks”, seda enam suurenes sõdivais poolis tung hävitada ettevõtteid, millised peeti tähtsaks ja mõõduandvaiks lahingvahendite valmistamise mõttes. Sõjateadumused näitavad meile küll, et see lõppsiht jäi tolaeagsete vahenditega igalpool saavutamata. Kuid juba tol ajal suudeti ettevõtteid purustada tõsiselt ja mõjustada neis töötavaid töölisi.

Toome allpool mõned arvud sakslaste poolt koostatud andmeist:

1.—7. septembrini 1918 teostasid liitlased Lääne rindel 455 õhukallaletungi Saksa territooriumile. Neist kallaletungest teostusid 98 pommitamiseta ja 357

seoses pommitamisega, kusjuures viimasteist 290 (64%) olid suunatud tööstuslikele ettevõtetele.

Samal määral on huvitav, et õige suur % õhukallaletungest 1918. a. oli suunatud just rinde läheduses asuvate tööstuslike keskuste — Lotringis ja Saarimaal asuvate mäekaevanduste vastu.

Nii oli 353 tegelikult kindlakstehtud pommituskallaletungist tagasihoidlikumate arvestuste järgi 106 pommitusretke (30%) suunatud selle tähtsa tööstusharu vastu.

Kahtlemata on selle nähte üheks põhjuseks asjaolu, et tolleaegsete pommituslennukite tegevusraadius oli võrdlemisi väike, mispärast meelsamini ja sagedamini teostati kallaletunge rinde läheduses asuvaile märkidele.

Kuid see asjaolu ei vähenda sugugi toodud näidete tähtsust. Vaid just vastupidiselt on ta tõenduseks sellest suurest ohust, mis ähvardab riigi piiride vahetus läheduses asuvaid tööstuslikke ettevõtteid.

Täiesti kohaliku tähtsusega näidetena on väga huvitavad ja õpetlikud ajakirjas „*Revue des forces aériennes*“ — oktoober 1930 avaldatud andmed.

Neist andmeist nähtub, et prantslased 1917. ja 1918. a. püüdsid takistada Brié kaevanduste kasutamist sakslaste poolt.

1. juunist 1917 kuni 1. novembrini 1918, s. o. 17 kuu kestel pildus liitlaste lennukite sellele kaevandusraioonile 707,2 tonni pomme, s. o. keskmiselt 41,6 tonni kuus. Allapillutud pommeide maksimaalne kaal ühel aktiivsemal kuul oli 93,7 tonni. Nende pommituskallaletungide tulemus, hinnatuna tegelikult saavutatud purustamiste seisukohalt, võrdus aga selles rajoonis asuvate ettevõtete prantslasist-direktorite üksmeelse otsuse kohaselt nulliga.

Samast allikast nähtub, et prantslased sõja lõppedes eriti täpselt uurisid Didenhofi raudteejaama pommitamise tulemusi prantsuse lennukite poolt.

Prantslasil õnnestus teha maastikul kindlaks 1342 pommi langemise kohta. See arv on ainult veidi vähem faktiliselt raudteejaamale allapillutud pommeide arvust. Selgus, et ainult 143 pommi, millisest arvust 23 pommi polnud lõhkenud, s. o. ümmarguselt ainult 10% kõigist allapillutud pommidest olid tabanud jaama ja jaa-maehitisi.

On muidugi selge, et antud juhtumil prantslased ei saavutanud kaugeltki raudteeliiklemise soovitud tösist takistust.

Mõlemal eelpoolmainitud juhtumil hästiorganiseeritud ja -korraldatud aktiivne õhukaitse koos otstarbekate kodanlike õhukaitsevahenditega, põhjustasid väga suurel määral prantslaste õhukallaletungide edutust. Osalt peab selle põhjust otsima muidugi ka tolleaegsete pommitussihikute puudulikkusest.

Vaatamata üksikuile edukaile tegevusile oli „süsteemaatiline õhusõda“ isegi veel 1918. a. alles oma arenemise algastmel. Seepärast oleks ekslik lähema selgituseta võrrelda tulevaste õhukallaletungide oodatavaid tulemusi lennukite tegevuse edu või edutusega maailmasõjas 1914.—1918. a. kestel. Kõigi lennukite alade kiire tehniline täiendamine sunnib arvestama palju laiemaid ja täiuslikumaid tegevusvõimalusi. Nii on praeguste pommitajate tegevusraadius suurenenud juba enam kui kolmekordseks, võrreldes 1918. a., kuna kasuliku koorma, s. o. allapillutatavate pommeide kaal on kasvanud umbes kümnekordseks.

Seepärast on need väikesed õpetlikud järeldused tööstuslike keskuste õhukaitse vajaduse kohta, mida võib teha maailmasõja teadumusi — eriti tõsiseiks hoiatusiks. Nad näitavad täiesti selgesti lennukite pommituskallaletungide väga tõsiseid tagajärgi igalpool, kus õhukaitseks polnud midagi tehtud või kus õhukaitse polnud küllaldane.

Autoriteetsed inglise allikad toovad seks ümberlõkkamatuid tõendusid. 1926. a. ilmus kapten Morrison'i raamat „Sakslaste õhukallaletungid Inglismaale 1914.—1918. a.“, milles, tuges Inglise sõja- ja õhuministeeriumide ametlikele andmeile, autor annab lähema ülevaate sakslaste poolt lennukite ja õhulaevadega teostatud 116 õhukallaletungi kohta Inglismaale.

Õhulaeva „Z 10“ pommitusretkest õõl vastu 15. juunit 1915, ajajärgul, kus inglise õhukaitse oli alles nõrk, kõneleb kapten Morrison muuseas järgmist:

„Kõik pommid (arvult 59) pilluti ma-ha tööstuslikele ettevõtetele. Paljud tööstusettevõtted olid heledasti valgustatud, kuna neid polnud eelolevast kallaletungist hoiatatud. Palju maju ja tehaste hooneid vigastati. 7 fugaas- ja 5 süütepommi langesid ühele mootoritöökojale, tekitades tõsiseid purustusi ja ka kaotusi isikulises koostises (17 surnut ja 12 haavatut)“.

Teise ametliku tõenduse sakslaste õhukallaletungide suurest mõjust inglise

tööstusele andis kapten M. A. Hog oma ettekandes „Lennuk tulevikusõjas“, mille ta kandis ette Londonis 1925. a.

Ta kõneles 1916. a. kohta, s. o. aasta kohta, kus leidsid aset arvurikkaimad õhulaevade ja lennukite rünnakud Inglismaale (nimelt 41), järgmist:

„13 nädala kestel 1916. a. ilmusid vastase õhujõud Clevelandi kohale. Tulemusena langes rauatoodang 390 000 tonnini, s. o. $\frac{1}{6}$ aastatoodangust. Mõnedes ettevõtteis, millised töötasid sõjaväe tarbeks, pandi tähele järgmist: 1) päevil peale õhukallaletunge oli kvalifitseeritud töölisel rohkem eksimusi töö täpsuses, kui harilikult, 2) kvaliteet langes üldiselt ja 3) õhukallaletungid muutsid võimatuks ühtlase töötamise kõigil aladel.”

Analoogiliselt mõjusid vastase õhukallaletungid Saksamaa tööstuslikele keskustele Lotringis, Luksemburgis ja Saariemaal 1916. a., s. o. ajal, kus tähtsamate tööstuslike keskuste õhukaitse polnud veel arenenud küllaldaselt.

Düsseldorfi terasetehaste trusti esimees kirjutas 20. novembril 1916 Saksa sõjavägede ülemjuhatajale järgmist: „Õhukallaletungid põhjustasid tehaste töös selliseid seisakuid, et sõjaväe tellimusi ei suudeta täita. Õhukallaletungid pole mitte ainult sundinud vähendada ootööd, mistõttu tehaste toodang on langenud 30% võrra, vaid nad tekitavad isegi kartust, et ootööst tuleb lähemal ajal üldse loobuda...“

Need kartused ei täitunud siiski, ehki õhukallaletungide arv viimase 2 sõja-aasta kestel suurenes tunduvalt.

Küllaldane ja otstarbekalt organiseeritud õhukaitse suutis kaitsta neid sõjaliselt äärmiselt tähtsaid keskusi suurte ja tõsiste vigastuste ja purustamiste eest.

Võrdluseks on huvitav näide viimastel sõjaastail sõjateatril asuvaile tööstusettevõtetele sooritatud õhukallaletungide kohta.

Milliste vahenditega ja kuivõrd tolle aja kohta tähelepanuväärt energiaga teostati neid kallaletunge ja kuivõrd mõjuv oli hästiorganiseeritud õhukaitse vastutegevus, selgub kõige paremini Flandrias teotsenud õhukaitseosade ettekandeist.

1. oktoobrist 1917 kuni 30. märtsini 1918 teostati Brügge läheduses asuvaile dokkidele ja ladudele 72 õhukallaletungi. Kallaletungest võtsid osa 349 lendurit, pildudes alla 1947 pommi. Päevaseid kallaletunge oli 62, millest võttis osa 276 len-

durit ja kus pilluti alla 1677 pommi ja öisi — 10, millest võttis osa 73 lendurit ja kus pilluti alla 270 pommi.

Neist allapillutud 1947 pommist tabasid umbes 100 pommi (5,1%) 2000 m pikkust ja 800 m laiust maaala, kus asusid dokid. Seejuures 20 pommi (1% üldarvust või 5% nimetatud maaalale pillutud pommide arvust) tekitasid tõsist kahju.

Veel huvitavam, niihästi kallaletungide arvu ja jõu kui ka õhukaitse energilise vastutegevuse suure tähtsuse seisukohalt, on õhukaitsegrupi ettekanded 1918. a. juuli ja augusti kohta.

Õhukallaletunge oli selle aja kestel 117, ületades vaid 5 kallaletungi võrra aprillist 1917 kuni aprillini 1918 asetleidnud kallaletungide üldarvu. Vastase nähtud lennukite arv suurenes 329 võrra (60%), kuna allapillutud pommide arv tähendatud kahe kuu kestel oli vaid 57% aasta jooksul allapillutud pommide arvust. See viimane asjaolu on seletatav pommide kaalu suurenemisega.

1918. a. juuli ja augusti kestel pommitasid keskmiselt 24 lennukit kaks korda päevas dokke ja ladusid. Üldse 1918. a. augusti lõpuni oli neile märkidele sooritatud umbes 400 kallaletungi, millest võttis osa umbes 2000 lennukit, pildudes alla umbes 6500 pommi, üldise kaaluga 325 000 kg, s. o. 32½ vagunit lõhkeainet teraskestades. Sellest arvust langes 1918. a. juulile ja augustile 86 000 kg. Kui liitlaste pommitajate kasustamine oleks jätkunud sama hooga kui 1918. a. juulis ja augustis, siis oleks aastase tegevuse tulemuseks olnud 700 kallaletungi 5000 lennuki ja 150 000 pommiga.

Ülaltoodud arvudest nähtub, et maailmasõja viimastel kuudel olid õhukallaletungid seotud suure pommitamisega. Seda huvitavam on ametlik teade ülaltoodud pommitamiste tulemuste kohta, mis tõendab otstarbekohase õhukaitse korralduse suurt tähtsust. Võrreldes kallaletungest osavõtnud õhujõudude suure arvuga, võib tekitatud kahju pidada väikseks. Polnud hetke, kus dokkide või ladude töövõime oleks langenud. Tabamuste %, olles keskmiselt 3,5 aja kestel aprillist 1917 kuni aprillini 1918, langes isegi viimaste kuude kestel.

Selle asemel oli aga suuri kaotusi Brügge garnisoni, eriti aga elanikkonna hulgas.

Tööstuslike keskuste õhukaitse vajadust tõendab veel praktiline näide maa-

ilmasõjast tööstuste toodangu vähenemisest õhukallaletungide mõjul.

Ajakirja „Luftwacht“ nr-tes 6—10 — 1928 leidub artikkel, millest nähtub, et Saarimaal, mille kohta kogutud täpsed andmed 10. septembrist 1917 kuni 6. novembrini 1918, katkestati tehaste töö vastase õhukallaletungide tõttu peaaegu 300 tunniks. See tähendab tehasele, milles töötab 5000 töölisi 1 500 000 töötundi kaotust. Samuti on huvitav, et Saarimaal asuvad tehased alarmeeriti sama aja kestel 29 korda teadetega vastase pommituslennukite ilmumisest. Viimased aga pomme ei pildunud. Tulemuseks oli töö katkestamine 24 tunniks, mis tehasele 5000 töölisega tähendab

210 000 töötundi kaotust. Neist näiteist peaks olema selge, kui võrd tunduvalt langeb toodang ja töö mitte ainult tegelikude õhukallaletungide puhul, vaid ka juba selliste kallaletungide ähvardusel.

Pole mingit kahtlust, et tulevikusõjas tööstus, eriti aga tööstuslikud ettevõtted suuris linnades, mis töötavad sõjaväe vajadusiks, on suurte ja tugevate õhukallaletungide — pommitamise peamiseks märkideks.

Kuna kõik meie tööstuslikud keskused on vastase pommituslennuväele kättesaadavad, siis peame juba varakult arvestama eeltoodud võimalusi ja organiseerima vastava õhukaitse.

K.

Skandinaavia vanim omavalitsuse statistiline asutis 50-aastane.

H. V. Dahl.

Möödunud aastal sai Kopenhageni linna statistikakontor 50-aastaseks. Kuna see on vanim omavalitsuse statistiline asutis Skandinaavias, peatume pisut selle juures.

Seoses sellega andis kontor välja ajaloolise ülevaate nii kontori kui üldse omavalitsuse statistika arenemise kohta Kopenhagenis, mis ilmus eriväljaandena, tervelt 125 lehekülge paks, ilusal paberil, kaunistatud rea piltidega ja diagrammidega ja varustatud prantsuskeelse resümeeaga. See võimaldab meil tutvuda selle elu-oluga, millest toome allpool mõningaid kokkuvõtteid.

I. Omavalitsuse statistika algusest.

Esimesed katsed omavalitsuse statistika alal Skandinaavias ulatuvad möödunud sajandi keskele, esinedes aga ainult katkenditena, piirdudes peamiselt andmete kogumisega üksikute küsimuste kohta, kusjuures neil arvudel puudus omavaheline kindel side nii meetoodiliselt kui ka ajalisel. Kuna aga möödunud sajandil, eriti selle teisel poolel, ka Skandinaavia suurlinnad kasvasid väga kiiresti ja see kasv seadis linnaomavalitsused mitmesuguste uute ülesannete ette, teiselt poolt aga linna peale veeretati rida uusi ülesandeid, siis tõi see kaasa tarviduse, evida igal ajal järjekindlat ülevaadet mitmesuguste eluilmuvuste kohta. Sama oli ka üldjoo-

nis olukord Euroopa teisis suurlinnades. Seetõttu hakati üldse Euroopa suurlinnades möödunud sajandi 60. ja 70. aastail asutama linnaomavalitsuse statistikabüroosid. Nii asutati statistikabürood 1862. a. Berliinis, Viinis ja Roomas, 1869. a. — Budapestis, 1879. a. — Pariisis jne. Saksamaal arenes omavalitsuse statistika möödunud sajandil väga kiiresti, nii et 19. sajandil oli linnaomavalitsuse statistikabüroosid juba 18 Saksamaa linnal, kuna käesoleval ajal neid arvestatakse ümmarguselt 50, kusjuures tavaliselt igal linnal 100 000 ja enama arvu elanikkudega on oma eriline statistikabüroo. Mitmed Saksamaa tuntud ülikooli statistikud on oma teadumused omandanud linnaomavalitsuse statistikabüroodes. Omavalitsuse statistikat hakkasid Skandinaavia suurlinnad pidama järgmiselt: Stockholm — 1860. a., Kopenhagen — 1875. a., Oslo — 1887. a. ja Helsingi — 1888. a. peale, kusjuures neil aga võttis siiski rida aastaid aega, enne kui jõuti iseseisvate statistikabüroodeni ja suudeti statistikale saada kindlat jalgealust. Esimesena moodustati iseseisev statistikakontor Kopenhagenis, milline avati 1. juulil 1883. Sellele järgnes Oslo linna statistikabüroo asutamine 1900. a., Stokholmis — 1905. a. ja Helsingis — 1911. a.

Juba 1801. a. oli Kopenhageni linnal 100 000 elanikku ja 1840. a. tõusis nende arv ümmarguselt 140 000-ni. Juba neist

ajust on säilinud teatavaid arvulisi andmeid pealinna kohta. Ka nõuti tegevusülevaateid mitmesuguseilt asutisilt, ühes arvuliste üldandmetega, juba möödunud sajandi teisel poolel. Nii hakkas politsei oma aruandeid, ühes arvulise ülevaatega, andma juba alates 1863. a., haridusosakond — 1845. a., ravilad — 1865. a., linnaarst — 1868. a., kuna juba 1. jaanuarist 1840 tehti linnaomavalitsuse kõigile organeile ülesandeks oma iga möödunud aasta tegevuse kohta koostada aruanne ühes ülevaatega, mis ka sisaldaks arvulisi üldandmeid asutise tegevuse kohta. Nende aruannete kaudu on säilinud nii mõndagi arvulist materjali, millel aga puudub statistiline väärtus, üheltpoolt nende läbitöötamata ja teiselt poolt nende juhuslikkuse tõttu, millega need arvud olid kogutud. Üldse näib, et tol ajal puudus veel laiem arusaamine statistikast ka omavalitsustegelaskonnas.

1870. a. oli Kopenhaageni linna elanikkude arv juba kasvanud ümmarguselt 200 000-ni. Tol ajal oli see küllalt suur, sest kogu Euroopas oli siis ainult 25 linna ümber, millised oma elanikkudearvult olid suuremad Kopenhaagenist. Oli alanud vähehaaval sotsiaalne seadusandlus ja omavalitsuse tehnilised ettevõtted olid kujunemisel. Linna jooksvad tulud olid 4 000 000 kr. ümber aastas. Linnal oli 25 000 maksnikku, kelle üldtulu oli 70 000 000 kr. aastas. Kõik see nõudis juba kavakindlamat statistilist ülevaadet linna eluavalidusest.

Siiski ei algatanud statistikabüroo asutamise küsimust veel omavalitsus ise, vaid kuninglik komisjon, mis 1871. a. oli moodustatud üleriigilise tervishoiustatistika paremaks korraldamiseks. See juhtis tähelepanu sellele, et oli leidnud aset ainult üks rahvaloendus 1851. a., mis pakkus kuigivõrt kindlaid andmeid pealinna rahvastiku kohta, kuna hilisema aja kohta puudusid küllaldaselt läbitöötatud andmed pealinna elanikkonnast, mistõttu oli ka võimatu määrata kindlaks surevuse ja sündivuse, kui ka igasuguste haigusjuhtumite suhtelist vahekorda elanikkude üldarvuga. Seepärast esitas komisjon oma 1873. a. augustis ilmunud ettepanekus sooviavaliduse, et juhitaks Kopenhaageni magistraadi tähelepanu sellele, et ka Kopenhaagenis asutatakse omavalitsuse statistikabüroo, kes iga aasta annaks välja järjekindlasti andmeid elanikkonna, elanikkude loomuliku liikumise

ja muude alade kohta, mis poleksid tähtsad ainult tervishoiustatistika seisukohast, vaid ka majanduse kui ka mitmele muule alale. See ettepanek ei suutnud küll siiski veel viia iseseisva statistikaasutise ellukutsumiseni, kuid siiski võeti Kopenhaageni linna 1876. a. eelarvesse 6500 kr. statistiliseks tööks, kuid ka seegi ei teostunud veel otse mainitud ettepaneku varal, vaid siin oli veel vaja uusi tõukejõude.

30. novembril 1874 esines kodanikkude esinduskogu koosolekul üks liikmeist, nimelt Kopenhaageni ülikooli rahvamajanduse professor William Scharling, suurepäraselt motiveeritud ettepanekuga moodustada Kopenhaagenis oma statistikabüroo. Ta loendas terve rea linnu, mis olid Kopenhaagenist vähemad, kuid kellel siiski oli oma statistikabüroo, ja kes olid palju kasu saanud statistiliste andmete olemisest. Peale selle näitas ta, kui palju Kopenhaageni linna mitmesugused organid olid teinud olulisi vigu just statistiliste andmete puudusel. Samuti näitas ta, millist kahju on saadud ka selle läbi, et pole osatud asjatundlikult töötada läbi olevat arvulist materjali. Ta toonitas, et pärast 1850. a. toimetatud rahvaloenduste andmed on Kopenhaageni kohta jäänud väga suures ulatuses kasustamata, ja on tulnud leppida ainult üldiste kokkuvõtetega, sest riigi statistikabüroo ei suuda ial teha seda, mida vajab järjest kasvav suurlinn oma siseelu valgustamiseks, kuna riigi statistika peab ikka enam ja enam juhtima oma tähelepanu põllutulundustatistikale. Arvestanud neid asjaolusid, ta tegi ettepaneku, et eelarvekomisjon võtaks eelarvesse teatava summa statistikabüroo ellukutsumise eeltöiks. Eelarvekomisjon aga piirdus vaid märkusega, et tuleks panna ühe teatava ametniku peale statistilise materjali järjekindel kogumine ja asjatundlik läbitöötamine. Kuigi magistraat tunnustas põhimõtteliselt, et statistikabüroo oleks linnale kasuks, siiski ta arvas, et veel pole saanud kohane aeg selle asutamiseks, kuid moodustas siiski komisjoni, kellele tegi ülesandeks töötada välja kavad, mille järgi tuleks koguda statistilisi andmeid ehitiste, kinnisvarade ja mõne muu ala kohta. Jõuti otsusele, et mitmesuguse juba kogutud arvulise materjali läbitöötamiseks ja osalt uue kogumiseks kuluks 4500 kr. Arvestanud veel mõningaid muid vajadusi, võeti eelarvesse 5500 kr., milline eelarve suurendati kinnitamisel 6500 kroonini.

Selle tulemuseks oli, et 1876. a. ilmus Kopenhaageni linna esimene statistiline väljaanne „*Statistiske Oplysninger om Staden København*“ („Statistilisi teateid Kopenhaageni linna kohta“). See sisaldas andmeid 1870.—1875. a. kohta. See väike brošüür oli koostatud üheainsa isiku poolt, kel peale statistiliste ülesannete olid veel täita sekretäri kohused ühes komisjonis. Siiski oli saavutus üllatavalt suur. Koostajaks oli riigiteaduse kandidaat, 23-aastane Marcus Rubin. Brošüüris leidsid käsitlemist järgmised alad: elanikkond, abielluvus, haigused, surevus, toitlusolud, omavalitsuse ettevõtted, sisse- ja väljavedu, liiklemine, muuseumide külastamine, lõbustus, vaestehoolkanne, rahandus, börsid, koolindus, õigusteaduseline abi, maksundus ja omavalitsuse majandus. Koostaja pole isegi kokkunud tagasi mitmesuguseist keerukaist arvutustest surevuse, eluea kesuste, elumaksumuse jne. kohta.

1876. a. septembris ilmus veel eriväljaanne kinnisvarade ja korterite kohta.

1877. a. algusest vabanes Marcus Rubin teisist ülesandeist ja pühendus täielikult magistraadi statistilisele ülesandele. Nüüd hakkasid järgnevate aastate jooksul ilmuma üksteise järele mitmesugused küllalt tähtsad statistilised väljaanded, millest mitmed tõmbasid suurt tähelepanu ka väljaspool oma kodumaad ja leidsid käsitlemist välismaal ilmuvas teaduslikes teoseis või olid allikmaterjaliks rahvusvahelisele kokkuvõttele.

Kuna seniste rahvahäätuste materjalid Kopenhaageni kohta olid olnud väga puudulikud, mis osalt oli tingitud vastavate küsimuslehtede otstarbekohatusest ja osalt asjatundmatust täitmisest, töötas Marcus Rubin välja, vastavalt riigi statistikabüroo ja Kopenhaageni linna magistraadi vahelisele kokkuleppele, rahvaloendamiseks erilised küsimuslehed Kopenhaageni linna kohta, kus olid arvestatud kõik suurlinna iseäraldusele tähtsad asjaolud, millest osa, eriti abieluolukordade kohta, sai teerajajaks rahvaloendusile ka teisis mais.

II. Iseseisev statistika-kontor.

Kuigi linna statistikul tuli põrgata kokku teatavate vastuoludega, võitis ta siiski varsti magistraadi osakondade poolehoidu, kes õppisid kasustama statistilisi andmeid. Selle tagajärjel hakkas magistraat ka tunda vajadust statistika sead-

miseks kindlamale alusele. Kuna ka valijatenimestikkude pidamine vajab ümberkorraldamist, koolikohuslike laste nimestikkude koostamist taheti paigutada ümber senise asemele mõne teise asutise hoolde, magistraadile saadetakse mitmesugused aruanded vajadusest paremat korraldamist ja mitmesugused statistilised eriuuringud muutusid ikka sagedamaks ja magistraat tunnustas need tarvilikuks linna administratiivsest seisukohast, siis esines magistraat 13. aprillil 1883 kodanikkude esinduskogu ettepanekuga, moodustada mainitud ülesannete täitmiseks alaline statistikakontor, alates 1. juulist 1883, milline oleks erapooletu nõustaja võrdsele kõigile linnaasutisile selle alasse puutuvais küsimusis. Selle erapooletu nõustaja seisukohta on püütud ka kõige 50 aasta jooksul kindlustada statistikakontorile niihästi magistraadi kui kodanikkude esinduskogu poolt ja kunagi pole püütud statistikakontorit takistada oma seisukohtade avaldamises.

Statistikakontori alalise koostisena nähti ette kontorijuhataja, abi ja üks kirjutaja. Rohkem ei tahetud määrata kontori koostisse alalisi kohti, hoolimata kontori järjestkasvavaist ülesandest, kuid peale selle määrati kontori käsutusse summad erakorraliste tööjõudude ametissepalkamiseks, vastavalt vajadusele.

21. mail ja 28. mail 1883 arutas kodanikkude esinduskogu statistikakontori asutamise küsimust ja otsustas viimasel korral selle jaatavalt, mille järele küsimus saadeti siseministeeriumile kinnitamiseks.

1. juulil 1883 algas Kopenhaageni linna statistikakontor oma iseseisvat tegevust sama linna omavalitsuse statistika tegeliku rajaja Marcus Rubin'i juhatusel.

Uus olukord võimaldas statistikakontorile asuda nüüd tööle laiemas ulatuses. Kuna augustis 1872 Peterburis peetud rahvusvahelisel statistikute-kongressil oli otsustatud toimetada üldisi rahvaloendusi vähemalt üks kord iga 10 aasta kohta, muudeti ka Taani vastavaid määrusi, mille järgi nüüdsest peale hakati korraldama üldisi rahvaloendusi igal kümnendal aastal, senise iga viienda aasta asemel. See aga ei pakkunud enam mingit pilti suurlinna kohta, kus kasvamistendents hoopis kiirem. Seepärast võttis professor William Scharling kodanikkude esinduskogus üles küsimuse, et kuigi statistikute-kongress on rahvaloenduste sageduse alammääraks tunnustanud

üks kord kümne aasta jooksul, siis oli see mõeldud üleriiklikus mõttes, pidades silmas peaaesjalikult maa seisukohti, kuid see ei tähenda veel, et sagedus ka rahuldab alaliselt kasvavaid ja kiiresti muutuvaid suurlinna, mispärast pani ette, Kopenhaagenis toimetada üldist rahvaloendust ka vahepealseil viiendail aastail. Vastavalt sellele tehtigi linna statistikakontorile ülesandeks korraldada kohalikkude rahvaloendust ka 1. veebruaril 1885. Juba aprillis 1885 olid ilmunud esimesed eelkokuvoõtted rahvaloendusest. Selle, kuigi kohaliku rahvaloendusega, ei piirdutud siiski ainult linna formaalsete piiridega, vaid loendus toimetati ka ümbruskonna omavalitsusis, milleks viimastega saavutati tarvilik kokkulepe. Samal alusel ja samas ulatuses toimetati linna poolt rahvaloendust Kopenhaageni ja ümbruskonna omavalitsuste piires ka 1. veebruaril 1895.

Taani riigi statistikabüroo reorganiseerimisel kutsuti Kopenhaageni linna statistikakontori asutaja ja Kopenhaageni omavalitsusstatistika rajaja Marcus Rubin riigi statistikabüroo juhatajaks, mil puhul lahkus Kopenhaageni linna teenistusest, kuigi veel ajutiselt jätkas osalt oma uue elukutse kõrval ka tööde juhatamist Kopenhaageni linna statistikakontoris, kuhu ei saadud nii ruttu asendajat ja osa tema poolt algatatud töid vajasisid ka tema lõpetamist. Septembris 1895 ta astus Taani riigi statistikabüroo juhataja kohale.

Kuna Kopenhaagen oli huvitatud eluilmuvusist ka oma lähemas ümbruskonnas, mis küll vormilikult ei kuulunud linna administratiivpiiresse, kuid tegelikult olid kujunenud osaks samast linnast, siis võeti Kopenhaageni kõrval asuva Fredriksbergi kohta käivad andmed ka Kopenhaageni linna statistilisesse väljaandesse, alates 1891. a. andmete läbitöötamisest, kusjuures harilikult märgitakse eraldi vastavate sündmuste arvud kummaski linnas. Kuna Fredriksberg ise oli sellest huvitatud, sündis see viimase algatusel, kusjuures kulud kanti mõlema omavalitsuse vahelise erilise kokkuleppe kohaselt. 1901. a. rahvaloendusel võeti esmakordselt ka Gjentofti kogukonna kohta käivad andmed Kopenhaageni linna statistilisesse väljaandesse, sest Gjentafti kogukonna 14 500 elanikust oli tervelt 6000 asunud sinna Kopenhaagenist, ja seega moodustas see tegelikult Kopenhaageni eeslinna. Alates 1923. a. hakati vastavalt samataolisele kokkuleppele kui

Fredriksbergiga, avaldama Kopenhaageni statistilises aastaraamatus järjekindlasti kõiki andmeid ka Gjentofti kohta. Peale selle võttis Kopenhaagen statistiliste vaatluste kavva veel rea vähemaid asulaid oma lähemast ümbruskonnast. See naabrusesasuvate omavalitsuste ühendamine pealinnaga statistiliste andmete avaldamise alal tundub eriti veel loomulikuna seetõttu, et nagu selgus 1911. a. toimetatud rahvaloenduse andmeist, elatus tervelt $\frac{3}{5}$ Fredriksbergi ja Gjentofti elanikest Kopenhaagenis peetavaist elukutseist.

Pärast Marcus Rubin'i lahkumist statistikakontori juhataja kohalt määrati, alates 1. jaanuarist 1896, kontori juhatajaks senine rahandusministeeriumi assistent, õigus- ja majandusteaduse kandidaat Cordt Trap, kes püsis sel kohal 1. aprillini 1922, seega tervelt 26 aastat. Tema lahkus sellelt kohalt pensionile minnes. Cordt Trap'i ülesandeks jäi nüüd jätkata ja arendada oma eelkäija tööd. Tema tegevuse ajal anti välja väga palju eriväljaandeid mitmesuguste üksikute küsimuste kohta toimetatud uuringute põhjal, kuna täielik statistiline aastaraamat ilmus esialgu ainult igal viiendal aastal.

III. Statistikakontori mittestatistilisi ülesandeid.

Alates 1900. a. pandi statistikakontori peale ka linnavalitsuse tegevuse ülevaate koostamine, mida seni oli tehtud magistriraadi sekretariaadis. Seal oli aga piirdutud vastavate osakondade poolt esitatud tegevuskirjelduse lühitsa äratrükkimisega, ilma igasuguse redigeerimiseta, mistõttu sageli üks osa rääkis teisele vastu ja oli võimatu saada mingit tervikulist pilti omavalitsuse tegevusest. Seejuures olid kirjeldused äärmiselt ebauhtlased, sõltudes iga üksiku osa kirjutaja isiklikust seisukohast. Mõni oli oma väikese tähtsusega tegevust kirjeldanud väga pikalt, viimaste üksikasjadeni, kuna mõni teine õige oluline osa omavalitsuse tegevusest oli riivatud õige lakooniliselt, ainult möödaminnes. Magistraat leidis, et statistikakontor oli kohane asutis kõigi nende puuduste kõrvaldamiseks. Viimase koostamisel ilmuski 1900. a. magistriraadi ja kogu omavalitsuse 1899. a. tegevuse kirjeldus. Kuna tol ajal ei ilmunud veel igaaastast statistilist aastaraamatut, võeti esialgu tegevuse ülevaatesse ka eriline statistiline osa. Kuid varsti selgus, et selline olukord ei suutnud rahuldada sta-

tistika nõudeid, ja tuli hakata andma välja erilist igaaastast statistilist aastaraamatut.

Maaõisõjaaastad tõid statistikakontorile juurde rea uusi ülesandeid, nagu hankida mitmesuguseid andmeid tarbainete hindade kindlaksmääramiseks ja muude erakorraliste oludega seotud küsimuste lahendamiseks. Peale puhtstatistiliste ülesannete pandi statistikakontori peale ka sellised ülesanded, nagu välja- ja maalaaste registreerimine, kes peatusid pealinnas ja saabusid sinna sõjaoludest tingitud põhjusil, korterivahendus, mille järgi kõik vabad korterid tulid registreerida statistikakontoris ja statistikakontor juhatas neisse jälle korterivajajaid, sest ehitustegevuse seisaku tõttu oli linnas suur korterikitsikus. Vastavad määrused tühjade korterite kohta statistikakontorile teadete saatmise ja korterite üüritamise kohta statistikakontori vahendusel ei andnud siiski soovitud tagajärge, sest harilikult üüritasid majaomanikud tühjad korterid juba enne uusile üürnikke kui korter vabanes ja hiilisid mitmel viisil mööda vastavaist seadustest. Statistikakontori töökoormat suurendas see aga ometi tunduvalt.

Palju tööd tõid kaasa ka vastavate valimisseaduste muudatused, mis esiteks alates 1908. a. andsid valimisõiguse naisile samul aluseil kui meestele. Siis järgnes 1921. a. valimistsensuse alandamine. Hiljem laiendati valimisõigust teatavat liiki kodanikkude kohta, kel varem polnud valimisõigust. Siis alandati valimise vanuse alammäära. Sõjaajal oli rida erakorralisi valimisi. Aastakümnete jooksul kasvas elanikkude arv. Kõik need tegurid kokku kujundasid valijatenimestikkude pidamise endisest palju suuremaks tööks, kuna ju valijate arv nende aastakümnete jooksul kasvas enam kui kümnekordseks. Tööd raskendas ka see asjaolu, et valimisseadused olid väga puudulikud ja statistikakontoril puudusid kindlad andmed, mida oleks võidud kasutada allikmaterjalina. Selle tagajärjel ulatusid mõnel korral nimestikust välja jäänute arvud tuhandesse, kes esinesid vastavate protestidega. Selle puuduse kõrvaldamiseks ja valijatenimestikkude küllaldase aluse loomiseks nõudis magistrat 1917. a., vastava komisjoni poolt väljatöötatud kava kohaselt seaduse makspanekut, mille järgi seataks sisse eriline elanikkuderegister, mis ühtlasi oleks ka aluseks valimisnimestikkude koostamisel.

Kuigi linnaomavalitsuse kõik organid pidasid seda üksmeelselt tarvilikuks, ei teostunud see siiski niipea, vaid alles 1922. a. jõuti niikaugale, et võidi, alates 1923. a., seada sisse Kopenhaageni üldine elanikkuderegister, milline allutati ka statistikakontorile.

Elanikkuderegistri sisseseadmine tõi ka kaasa muudatuse statistikakontori juhatuses, sest senine kontori juhataja Cordt Trap leidis, et ta vanaduse tõttu ei suuda enam teostada uue asutise organiseerimist ja palus end vabastada teenistusest, alates 1. aprillist 1922. Tema asemele määrati statistikakontori juhatajaks majandusteaduse kandidaat Bertel Dahlgård, kes püsis sel kohal 1929. aastani, mil lahkus siseministriks mineku puhul. Alates 1931. a. on statistikakontori juhatajaks majandusteaduse kandidaat Kjeld Johansen.

Elanikkuderegistri sisseseadmine tegi statistikakontori üheks suurimaks linnaasutiseks, kellel tuleb järjest puutuda kokku niihästi elanikkudega kui igasuguste asutistega ja kelle ametkond kõrgemal tööhooajal koostub 250 isikust.

IV. Statistikakontori mitmesuguseid väljaandeid.

Alates 1925. a. hakkas statistikakontor andma välja järjekindlasti statistilist kuukirja, kus teatavat liiki statistilised andmed, peamiselt eriuurungute kohta, avaldati peale arvuliste tabelite veel väikese analüüsina. Hiljem osutus otstarbekohatuks anda seda välja just kuukirjana, vaid seda hakati andma välja perioodilise väljaandena enam tarvidustmööda, kuigi kuukirja nime all. Nüüd kujunesid ka välja teatavat liiki alad, mida avaldati järjekindlasti poolaastate viisi, nagu ehitustegevuse, korterituru kohta käivad andmed jne.

Alates 1931. a. annab statistikakontor igal aastal välja Kopenhaageni kommunaalkalendri, mis toob ülevaate omavalitsusasutiste kujunemisest, praegusest organisatsioonist ja tegevusest. Kalender on kommunaalkäsiraamat. Ses on ka toodud mitmesugused asutised, mis on kuidagi seoses linnaomavalitsusega, kuhu linnaomavalitsus valib esindajaid või annab toetusi. See sisaldab tähestikulise nimestiku kõigi linnaomavalitsuse poolt valitud isikute ja kõrgemate ametnikkude kohta. Kommunaalkalendri koostamisel oli sihiks teha seda omavalitsuse käsiraamatuks, mis sisaldaks kõiki andmeid linna

kohta, mille järele iganes võidaks tunda vajadust niihästi linna oma aparatuuris kui ka väljaspool seda, isikuil, kel on sagedamaid kokkupuuteid omavalitsusega. Seni on ilmunud kaks aastakäiku.

V. Mitmesuguseid märkusi.

Statistikakontor on väljaannetevahetuses välismaa statistiliste asutistega ja evib väga laialdase kirjanduse välismaa omavalitsuste kohta. Kõik magistraadile saadetakse välismaa omavalitsusi käsitlev kirjandus antakse harilikult edasi statistikakontorile. Statistikakontori töökoormale on tunduvalt suurendavalt mõjunud igaaastased rahvaloendused, milliseid on toimetatud elanikkuderegistri kontrollimiseks, sest kehtiva seaduse järgi on majajärelkohustatud iga elaniku majast-lahkumise või juurdetuleku puhul teatama sellest elanikkuderegistrile, kusjuures seadus annab omavalitsusile õiguse igal aastal toimetada kontrollrahvaloendusi, et teha kindlaks, kas kõik aasta jooksul olnud korterivahetused on seaduslikult registreeritud. Elanikkuderegistri esimesil aastail toimetati igal aastal selliseid kontrollrahvaloendusi, kusjuures selgusid massilised seaduserikkumised sisseregistreerimise alal, ja kontrollrahvaloenduste materjali põhjal tehtud paranduste arv oli nii suur, et osutus möödapäasmatuks toimetada selliseid rahvaloendusi igal aastal. Peale selle näeb vastav seadus ette, et üleriikliku rahvaloenduse materjali järgi võimaldatakse kontrollida ka elanikkuderegistreid, nii et neil aastail, mil korraldatakse üleriiklik rahvaloendus, pole vaja toimetada erilisi rahvaloendusi kontrollmaterjali saamiseks elanikkuderegistri tarvis. Viimaseil aastail on siiski registreerimisseaduste rikkumisi olnud tunduvalt vähem, sest pandi maksma ka seadus, mille järgi isikud, kes pole täitnud registreerimisseadust, maksavad omavalitsuse kasuks rahtrahvi 5—200 kr. Trahvimine toimub vastava instruksiooni kohaselt ja see on suutnud mõjuda nii, et seadusest kõrvalekaldumised on viimasel ajal jäänud väga väikeseks, ja on loota, et edaspidi pole enam vajadust toimetada kontrollrahvaloendusi nii sagedasti kui elanikkuderegistri tegevuse esimesil aastail.

Kuna elanikkuderegister täidab meie mõistete kohaselt ka aadressbüroo ülesandeid, mis Kopenhaagenis varem oli politsei käes, on siiski isikute leidmine elanikkuderegistri kestusel osutunud soodsa-

maks kui varem, mil politsei pidas aadressbürood. Nii teatab Kopenhaageni linna maksuamet, et enne elanikkuderegistri sisseseadmist jäi saamata aastas üksi omavalitsusmaksudest 800 000 kr., kuna see summa pärast elanikkuderegistri sisseseadmist vähenes 37 000 kroonini. Seepärast ütleb linnaomavalitsuse maksuameti juhataja, et elanikkuderegistri kaasabil endisest rohkem kättesaadud maksude summa on palju suurem kui elanikkuderegistri aastane ülalpidamiskulu.

Peale selle täidab elanikkuderegister veel mitmesuguseid muid ülesandeid nii riigi- kui omavalitsuseteenistuses. Muuseas koostatakse ka koolikohuslike laste nimestikud nende põhjal. Isikuil on õigus kindlaksmääratud maksu eest saada elanikkuderegistrist tunnistist, et ta teatud aeg on elunenud selle omavalitsuse piires, mida kasutatakse välisriikide riikkondsete vastuvõtmisel Taani riikkondsusse, hoolekandeline kohustuse kontrollimiseks ja mitmeks muuks ülesandeks. Samuti võivad peale ametiasutiste ka eraisikud saada, jälle teatava tasu eest, teateid elanikkuderegistrist isikute elukoha kohta, kui isik pole eriti teatanud, et tema aadressi ei tohi teatada eraisikuile. Selliseid isikuid, kes sellise keelu on andnud elanikkuderegistrit pidavale asutisele, on Kopenhaagenis 1000 ümber, milline arv koostub peamiselt naisist, kellest omakord suur osa on just lahutatud naisi.

Elanikkuderegister on suurepäraseks materjaliks elanikkude liikumise statistikale, kuna siin on igasugused andmed statistikaasutise käes ja ta võib neid korraldada ja kasutada statistika vajaduste kohaselt, mis sel määral oli võimatu, seni, kuni need andmed põlnud otse statistika-kontori käsutuses.

Valijatenimestikkude pidamisse töi elanikkuderegister suuri muudatusi. Pärast elanikkuderegistri sisseseadmist võeti see ka valijatenimestikkude aluseks, mistõttu senised nimestikud tulid põhjalikult töötada ümber. Selle uuenduse tagajärjel on vägede arv vähenenud umbes ühele viiendikule endisest arvust. Elanikkuderegistri juurde kogutakse need andmed, mis mõjustavad kodanikkude valimisõigust ja mille põhjal vastavad isikud jäetakse nimestikust välja. Valimisjaoskondadesse saadetakse nimestikud kirjutatakse masinal välja tänavate ja majanumbrite järgi. Üks kord aastas võetakse ette järjekindlad valijatenimestikkude pa-randamised, ühelajal elanikkuderegistrite

kontrollimisega, kuna iga valimise puhul võetakse ette laiemaulatuselised erilised täiendamised väljaspool neid tähtaegu. Hääleõiguslike kodanikkude arv tõuseb mõnel valimisel ligemale 400 000.

Statistikakontori kulud kõiguvad

300 000 kr. ümber aastas, millest umbes üks kolmandik tuleb tagasi õiendiste ja tunnististe eest võetava maksu näol, kui ka trahvest elanikkuderegistri seaduse rikkumise eest, millised summad lähevad kehtivate seaduste järgi omavalitsusele.

Kirjandus.

„Eesti Vabariigi Põhiseadus“.

Uue põhiseaduse maksimahakkamisega tekib kõigil tõsiseil riigikodanikel vajadus tutvuda lähemalt nende põhialustega, milliseile on rajatud nüüdne riigikord. Seni on ilmunud trükist mitmes kirjastuses uus põhiseadus, kuid eriti tervita-

tav on Kohtuministeeriumi nõunikku J. Kaiv'u ja J. Klesment'i poolt kirjastatud „Eesti Vabariigi Põhiseadus“, mis varustatud asjatundlikult koostatud kommentaaridega ja tähestikulise sisujuhiga. See raamat ei tohiks puududa ühelgi avaliku elu tegelasel.

ELL tegevusest.

Juba pikemat aega on seisnud päevakorral küsimus, kuidas trankskribeerida endisis venekeelseis dokumentides esinevad eesnimised eesti keeles. Seda küsimust on käsitletud perekonnaseisuametnikkude nõupidamisel ja ka käesoleva ajakirja veergudel. Kuna see küsimus on huvitanud ka Siseministeeriumi, siis selle lahendamine on saanud juba lähema aja küsimuseks. Nimelt Kohtuministeeriumi Kodifikatsiooniosakonna keeleline korrektor E. Muuk on koostanud nimestiku, milles esinevad kõik enam-vähem sagedasti endisis venekeelseis dokumentides esinevad nimed ühes nende nimedega, millised oleks mõeldavad kirjutada eestikeelseis dokumentides. See nimestik saadeti Siseministeeriumi poolt ka ELL seisukoha võtmiseks. Vastavalt ELL juhatuse otsusele 26. aprillist 1934 korraldas ELL büroo 17. mail 1934 Tallinnas erilise nõupidamise, millest võtsid osa nimestiku koostaja, Siseministeeriumi ja perekonnaseisuametnikkude esindajad ja ELL büroo. Peale pikemaid läbirääkimusi asuti seisukohale, et nimekirjutusviisis tuleb taotella rahvapärasust, s. o. võõras keeles ja võõrapäraselt kirjutatud nimed tõlkida eesti keelde nii, et see ei riiva eesti keele kõla ja omapära, vaid nii nagu sellised nimed on tarvitusel rahvakeeles. Näiteks mitte „Jelizaveta“, „Elisabeth“ vaid „Elisabet“, mitte „Joann“, vaid „Juhan“, mitte „Ivan“, vaid „Jaan“, mitte „Pjotr“, vaid „Peeter“, mitte „Jelena“, vaid „Heleene“, mitte „Mihhail“, „Michael“, vaid „Mihkel“ jne.

Tuleks täheleda ka foneetilist printsiipi, s. o. kirjutada nimed selliselt, nagu

neid tõeliselt hääldatakse. Näiteks mitte „Lisa“, vaid „Liisa“, mitte „An“, vaid „Ann“, mitte „Jürri“ („Jürry“), vaid „Jüri“, mitte „Philipp“, vaid „Viilin“ („Filipp“), mitte „Edith“, vaid „Eedit“, mitte „Nina“, vaid „Niina“, mitte „Vera“, vaid „Veera“ jne.

Vähegi võimalikus ulatuses tuleksid kõrvaldada võõrapärased tähed, nagu „x“, „y“, „c“, „ch“ ja „z“ ja vastavad häälikud asendada tähtedega „ks“, „i“, „k“, „hh“, „š“ ja „s“ ehk „ts“. Näiteks mitte „Felix“, „Max“, vaid „Feliks“ („Veeliks“), „Maks“, mitte „May“, vaid „Mai“, mitte „Evy“, vaid „Eevi“, mitte „Carl“, vaid „Karl“, mitte „Richard“, vaid „Rihhard“, mitte „Schore“, vaid „Sore“, mitte „Fritz“, vaid „Frits“.

Lõpp „ия“, kuigi see vaheldub kreeka keeles „ia“ ja „ia“ tuleks ühtluse mõttes kirjutada alati „ia“. Näiteks: mitte „Evgenija“, vaid „Evgenia“, mitte „Marija“, vaid „Maria“.

Apostliku-õigeusu koguduste meetriksise kantud nimed ei vasta sageli kõlaliselt nimedele, milliseid eesti soost kodanikud tegelikult kannavad. Nii vallakirjus ja isikutunnistisel Aadu (Ado) nime kandev kodanik on meetrika järgi „Ардий“, „Авдей“ isegi „Алексей“, Hendrik on „Андрей“, Адриан“, „Андронник“, „Karl“ („Kaarel“) — „Карп“, „Кирилл“, Ferdinand (Ferdi, Värdi) — „Аверкий“, Tõnis — „Дионисий“, „Антоний“, „Дормидонт“, Villem — „Василий“, Miina — „Минодора“, „Мелания“, Liina — „Акилина“.

Selliseid nimesid tuleks lubada kanda registrisse nii nagu nad tegelikult elus

kantud dokumentidesse, meetrikaline nimi tuleks asetada sulgudesse või ääremärkusena servale. Kui see kehtivate seadustega pole praegu võimaldatud, siis tuleks see võimalus luua.

Mis puutub nimestiku ees olevale üldpõhimõttele, siis leiti, et oleks tarvilik ka selles teha mõningaid vähemaid muudatusi, mistõttu see kujuneks järgmiseks:

„Kõigil Eesti kodanikel asendatakse algdokumendis esinev nimekuju vastava eestipärastunud nimekujuga (mis alljärgnevas nimestikus igakord toodud esimesel kohal, näit. „Ероп“ asemel kirjutatakse „Jüri“, „Елизавета“ asemel „Eliisabet“ jne.), ainult asjaosaliste isikute sõnaselgesti väljendatud soovil võib nende nimi kirjutada võõrapäraselt („Jüri“ asemel

„Jegor“, „Eliisabet“ asemel „Elisabeth“ jne.)“

Nimestiku tehnilise külje arutamisel otsustati pidada tarvilikuks, et nimestikus esinevaist nimedest esimene trükitaks paksema kirjaga.

Peale põhimõtetele küsimuste arutamist vaadati üksikasjaliselt läbi kogu Siseministeeriumi Administratiivosakonna poolt esitatud nimestik, kusjuures tehti hulk ortograafilisi muudatusi.

Seega on see pikemat aega päevakorral püsinud küsimus osaliselt lahendatud. Siseministeerium kuulab veel ära Akadeemilise Emakeeleseltsi arvamuse ja avaldab siis nimestiku käsitlemiseks perekonnaseisuametnikele, mis toimub arvatavasti lähimal ajal.

Kroonika.

Tööpuudus ja selle vastu võitlemine Hispaanias.

Töötute arv Hispaanias on ületanud juba 650 000. Põllutoodete väljaveo järjekindel tagasimine ja sotsiaalsete vahekordade alaline teravnemine sundisid Hispaania vabariigi valitsust, arvestamata kõiki rahanduspoliitilisi pingutusi, töötama välja laialtulatusest töömuretsemiskava. Seejuures kavatsetakse püstitada ja laiendada riigi, provintside ja linnade hooneid kuni 1 000 000 000 peseeta väärtuses. Tööde teostamiseks on nähtud ette 4-aastane ajavahemik. Vastavad summad tahetakse soetada laenuiti. Laen realiseeritakse sotsiaalkindlustusasutiste, hoiukassade, selle kõrval loomulikult ka erapankade ja -kindlustusseltside kaudu. Igal neljal aastast ei kulutata rohkem kui 250 000 000 peseetat. On tähelepanuväärne, et kavva on võetud määrus, et tarvitada tohib vaid sisemaisi materjale ja et tööd korraldatakse esmajoones seal, kus tööpuudus on suurim. Peale selle tahetakse asutada ülemaaline elektriühing — „Red Electrica Nacional Española“, mille asutamine on juba aastaid päevakorral. Sealäbi tahetakse suurendada tunduvalt elektrivoolitoodangut ja -tarvitust.

Ülaltähendatud elektriühing soodustaks vesijõu kasutamise arendamise kõrval ka kivisöe tarvitamist. Elektritoodang on Hispaanias viimaseil aastail võrdlemisi suuresti arenenud ja ületas 1933. a. 3 000 000 000 kvat. Eelmise aasta toodangust langes vaid 11% aurjõujaamule. Mitte enam kui 6% kivisöekaevanduste toodangu sisemisest minemist tarvitati

elektrienergia tootmiseks. Arvestatakse seda, et juba väheväärtusliku kivisöe tarvitamine suurendab voolutoodangut 480 000 kvat. võrra. Kõik tegelikult kasutatavaid jõude hinnatakse 5 000 000 pesetaale. Tuleb vaid oodata, mil määral üldise elektrofitseerimise kava teostamisega suureneb aur- ja vesijõujaamade võrk, milline ehitatakse ühiskondlikul toetusel. Seni on Hispaanias arendatud elektritulundust peamiselt eranditult erakapitali abil.

Ülalmainitud kavade teostamine annaks tunduva hoobi nende maade väljaveole, millised varustasid seni Hispaaniat elektritarvetega, sest tunduv osa neid veeti sisse välismailt.

Väljatöötatud töömuretsemiskava näeb edasi ette raadioasjanduse arendamise uute saatejaamade ehitamise teel, lennuühenduste suurendamise ja teedevõrgu täiendamise. Viimase all mõeldakse kõigepealt rajada juurdepääsuteid suurile maanteile. Selle eesmärgiks on saavutada, et „ükski maakoht Hispaanias ei jääks ühendamata rahvusliku teedevõrguga“. Kavatsatud tööde ulatus selgub alles peale üksikasjaliste kavade väljatöötamist. Kulude üldeelarvet pole veel, kuid arvestatakse juba mitut miljardit peseetat. Kava teostamine toimuks 5 aasta jooksul.

Selle kõrval kavatses Hispaania valitsus anda seaduse tööga seoses olevate tüliküsimuste lahendamiseks, mida on põhjustanud tegema hiljutised streigid. Seaduseelnõu raskendaks oluliselt „seaduslikke“ streigi- ja töö takistamise võimalusi.